

Tuomarilla on asiaa -podcastin 1. jakso, kausi 3

(Musiikkia)

Miesääni:

Tämä on Tuomarilla on asiaa -podcast, jossa mediatuomarit tarkastelevat tuomioistuinten toimintaa yhdessä vieraidensa kanssa. Mediatuomariverkoston tarkoituksena on lisätä tuomioistuinten toiminnan läpinäkyvyyttä ja parantaa yleistä tietämystä tuomioistuinten työstä. Tervetuloa kuuntelemaan!

Niina Immonen:

Ihan mahtavan otsikon keksit meidän podille tänään. Haluatko sanoa, mikä siitä tuli?

Tuula-Riitta Välikoski:

Otsikosta tuli "Vuorovaikutusta oikeussalissa puhumalla ja kuuntelemalla".

Niina:

No siinäpä se onkin. Pian päästetään kuulijat kuuntelemaan, mitä sanottavaa puhumisesta ja kuuntelemisesta meidän podcast-vieraalla Tuula-Riitta Välikoskella tänään on meille kerrottavana.

Mutta ihan sitä ennen vielä johdatellaan kuulijat sinne oikeussaliin. Eli se minkä vuorovaikutuksellisista elementeistä tänään puhutaan. Kaikki ei ehkä ole ollut edes oikeussalissa.

Se on aika jännä paikka.

Tuula-Riitta:

Ei varmasti ole ollut. Tai sitten pitäisi huolestua, jos kaikki olisi siellä ollut. Tietenkin siellä on henkilöt, jotka tekevät työtään. Ja siellä on erilainen määrä erilaisia rosvoja tai henkilöitä, joiden takia koko orkesteri käynnistyy. Ja siellä on varmasti tänä päivänä myöskin todistajat, jotka tulevat kertomaan asioista.

Ja kyllähän siellä on myös media. Ainakin joissain käräjäoikeuksissa uskoisin, varsinkin täällä Helsingin päässä on myös ihan tavallista kansalaista kuuntelemassa ja katsomassa. Tapaukset ovat niin kiinnostavia, että sinne voi joku kansalainenkin eksyä ihan noin vaan. Eli siellä on tietynlainen porukka, ja he ovat siellä salissa ihan jostain syystä. Joo, se on tässä se aika kiinnostava juttu.

Niina:

Just näin. Kiitos, ihana johdanto. Haluaisitko esitellä nyt itsesi ja kertoa lyhyesti taustastasi viestinnän parissa?

Tuula-Riitta:

Tuula-Riitta Välikoski. Tampereen yliopistosta tulen. Olen tehnyt siellä kohtuullisen mittavan viestinnän tutkijan ja opettajan tehtävän. Ja tänä päivänä olen sitten siellä emerittaosuudessa, mutta sitten sillä tavalla vielä ihanasti, että pääsen tutkimaan ja olemaan tutkimusprosesseissa mukana ja projekteissa mukana. Ja sitten Itä-Suomen yliopistossa olen oikeussaliviestinnän dosenttina.

Ja sitä kautta olen sitten tietysti tähän teemaan vielä tässäkin vaiheessa erityisen kiinnostunut ja kirjoitan ja tutkin sitä edelleen. Ja Tampereelta tosiaankin tulen, ja sitten kysyt niistä taustoista viestinnän kanssa. No se viestintä on se, mitä mä nyt olen opiskellut ja mistä olen aikanaan valmistunut. Mutta viestintä on siinä mielessä jännä oppiaine, että se tarvitsee aina tekijät, toimijat, jonkun tapahtuman ja jonkinlaisen kontekstin. Ja aika usein tänä päivänä myös sen, että on kiva katsoa, että miksi ne ihmiset on siinä tilanteessa yhdessä.

Ja mun konteksti lähti sillä tavalla tänne formaaliselle puolelle, että aikaisempi koulutus mulla oli hallintotieteen maisteri, jossa jo totuin siihen, että tällaiset julkiset järjestelmät ei ole kauhean vieraita ja kiinnosti jo silloin. Ja siinä vaiheessa, kun lähdin sitten viestintään opiskelemaan lisää, niin itse asiassa Jyväskylän yliopiston yksi rehtoreista, Aino Sallinen, joka tänäkin päivänä on aikalailla vielä näkyvä henkilö. Niin hän silloin siinä vaiheessa, kun lähdin sinne jatkoa opiskelemaan viestintään, niin hänkin sitten piti mieltä, että no mistä sitä lähtee sitä aineistoa keräämään. Toiset meni lähisuhteisiin ja parisuhteisiin ja terveyspuolelle ja ystävyyssuhteisiin. Niin mulle tällaiset formaaliset suhteet ja järjestetyt suhteet tuntui jo silloin kauhean omilta. Ja sit mä lähdin sitä tutkimaan sen oikeussalin kautta.

Ja Aino oli juurikin se, joka sanoi, että nyt lähde sitten sinne saliin. Ja tämä kaikki tapahtui siinä 90-luvun vaihteessa, 90-luvun lopussa sillä tavalla, että sitten meillä alkoi olla jo oireita tästä suullisesta ja välittömästä ja keskitetystä oikeudenkäynnistä.

Niina:

Aivan. Sitten kolme tuli.

Tuula-Riitta:

Eiku hetkinen, ei se vielä silloin alkanut, siellä ihan 90-luvun alussa, mutta siinä 90-luvun lopussa sitten itse olin niissä mukana. Niin sitten mulle tapahtui... Pääsin näin ihanasti olemaan mukana tässä, että kun järjestelmä muuttuu tai proseduuri muuttuu, niin siinä on aika paljon sellaista, josta myöskin viestinnän tutkijat voi olla kiinnostuneita. Ja nimenomaan se vuorovaikutus ja sen suullisuuden näkyminen ja se, ettei papereita enää lueta. Ja sitten alkoi nousta myöskin Euroopan tai tämän EU:n myötä tämä ajatus siitä, että se kansalaisen asema siellä institutionaalisessa järjestelmässä, niin se on aika lailla näkyvä, ja sitä pitää huomioida hyvin perusoikeuksista lähtien tietyllä tavalla.

Siellä oli niin paljon sellaista kiinnostavaa, että vaikka ihan semmoinen. Toki viestinnän opiskelijat on aivan ihania ja heitä on kouluttanut vuosia, niin sitten kuitenkin nämä yhteydet tuomareihin, syyttäjiin, avustajiin, sitä kautta kouluttautuminen ja heidän täydennyskoulutuksessaan mukana oleminen, niin se on ollut semmoinen oikein iso bonus. Ja se on sitten tuottanut tutkimusta aika paljon ja erilaisia verkostoja, ja sitä kautta nyt pyörin näissä edelleen. Ja upeasti olen päässyt vieläkin seuraamaan kaikkia

näitä hienoja muutoksia, mitä täällä teidän tuomioistuintoiminnassa ja ihan faktisesti siellä oikeussalissa tapahtuu.

Niina:

Mainitsit aivan mahtavasti tuon historiallisen kehityksen, että tavallaan ei meillä hirveän montaa vuosikymmentä vielä ole ollut edes suullista, välitöntä ja keskitettyä oikeudenkäyntiä. Ja sinä olet ollut siinä sitten, nähnyt sitä kehitystä ja ollut itse mukana. Mutta palataan tuohon vielä sen suhteen, että olet hiljattain ollut mukana kirjoittamassa muun muassa Oikeussaliviestintä-nimisen teoksen Matti Tolvasen kanssa.

Tuula-Riitta:

Kyllä.

Niina:

Kerro siitä.

Tuula-Riitta:

Kyllä, mielelläni kerron siitä kirjasta. Matti Tolvanen on ykköskirjoittaja, ja minä olen kanssakirjoittaja siinä. Eli se on Tolvanen-Välikoski Oikeussaliviestintä. Ja täytyy sanoa, että se on minun... voisi sanoa, että yksi minun isoista haaveista tuli oikeasti täytettyä sen kirjan myötä. Tämä on nyt henkilökohtainen tausta sille asialle, että voin puhua sitten paljon virallisempia juttuja tässä kohta. Mutta minä olen siis yli 20 vuotta sitten väitellyt oikeussaliviestinnästä. Ja se on englanninkielinen väitöskirja ja amerikkalainen esitarkastaja oli, koska sitten meillä ei siinä vaiheessa ollut hirveästi sitten täältä niitä esitarkastajia löydettäväksi. Niin siinä kohtaa jo minä ajattelin, että voi että, kun tämän sitten... No se suomentaminen ei nyt olisi ollut kauhean ongelmallista, mutta että jotenkin tämän olisi saanut jotenkin vielä kansiin.

Mutta sitten meni... no vähän yli 20 vuotta, kun Matin kanssa sitten saatiin tämä kirja valmiiksi. Ja siitä kiitos Matti Tolvasen, upea rikosoikeuden professori Joensuusta. Ja hänen kanssaan tosiaan yli 10-vuotinen yhteistyö. Ja se ymmärrys siitä, että me molemmat ymmärretään, että siellä salissa on

todella paljon sellaista, mitä voi paketoida sekä oikeustieteen että viestinnän näkökulmasta.

Niina:

Aivan. Toivon, että tähän päästään juurikin pureutumaan. Lähdetäisikö liikkeelle tuosta, että mikä siinä oikeussalimiljöössä kontekstissa sitten on viestinnän ja vuorovaikutuksen suhteen erilaista kuin epämuodollisemmissa tilanteissa? Miten sinä kuvaisit sitä?

Tuula-Riitta:

Siis sehän on ihan täydellisen erilaista. Ja minä oikein mietin sitä, että vaikka se on monelle siellä olevalle henkilölle sitä tavallisinta työtä, niin sehän on äärimmäisen

erikoinen konteksti siinäkin mielessä, että sitä kaikkea toimintaa säätelee – tietysti aika monta asiantuntijatehtävää säätelee laki tänä päivänä. Mutta tätä nyt erityisesti säätelee sitä toimintaa laki. Ja sitten sitä lakia on operationaalistettu erinäköisiin ohjeisiin ja alempiasteisiin säädöksiin, että mitä pitää ottaa huomioon siinä. Eli se tuomioistuimien ja se itse asiassa koko oikeus, abstraktioikeus, niin sehän tulee siellä salissa.

Sitä yritetään luoda. Siihen yritetään päästä, että mikä olisi oikeus just tässä jutussa. Tai miten se tapahtuisi tässä. Ja se institutionaalisuushan tekee siitä sen, että tämä on harvinaisen luokan institutionaalista viestintää ja institutionaalista vuorovaikutusta. Ja se tarkoittaa sitten taas sitä, että se instituutio on läsnä koko ajan siinä ihmisten välisessä kanssakäymisessä.

Ja toisaalta juuri se asetelma on hyvin epätasa-arvoinen. Puhutaan asymmetrisestä viestintäsuhteesta näiden osapuolien kesken. Ja jos osapuolina tarkoitetaan asiantuntijatyötä tekeviä henkilöitä plus sitten rosvoja ja todistajia ja tavallisia kansalaisia, niin kyllä se on hyvin epätasa-arvoinen viestintäsuhteena. Mutta toisaalta sellaisena sen pitää ollakin, koska ajattelee sitä taas sen järjestelmän kautta. Eli se vuorovaikutus, mikä siellä on, se on itse asiassa aika herkullista tutkittavaa just senkin takia, että sillä on joku raamitus. Sillä on raamit. Ja sitten silloin toisaalta taas sinun täytyy tietää jotain niistä raameista, että sinä edes ymmärrät sitä viestintää ja vuorovaikutusta. Sinä osaat tulkita sitä kautta. Ja toisaalta taas sitten se vuorovaikutus rakentaa niitä raameja uudestaan. Ja jos ei tämä ole kiehtovaa, niin en tiedä sitten mikä olisi. Se on ihan hurjaa.

Niina:

No minähän olen tosiaan... Tuosta jäi varmaan sanomattakin, niin toimin kärjätuomarina.

Ja nimeni on siis Niina Immonen. Ja minulle on sitten se sillä tavalla tuttu, että tietyllä paikalla ja penkillä siellä oikeussalissa sitten istun. Ja niin kuin ammattilaisen roolissa toki. Ja kuten kuvasitkin, että meitä on useita erilaisia ammattilaisia. Ja sitten on niitä, jotka on ensimmäistä kertaa vaikka omassa asiassaan ja ilman sitä semmoista kaapua tai viittaa. Niin mitä sinä näkisit?

Voiko se tuoda vielä lisää haastetta siihen vuorovaikutukseen, jos me ammattilaiset siellä salissa ollaan totuttu tietynlaiseen puheeseen ja tapaan, ja me tiedetään, mitkä ne on ne vaiheet, ja miten tämä etenee. Ja sitten me vähän niin kuin unohdetaan kertoa, että miten tämä juna tästä etenee eri laitureille. Tämä oli ehkä nyt hassu kuvaus.

Tuula-Riitta:

Ei kun se on täydellinen kuvaus juuri siitä asymmetrisestä viestintäsuhteesta. Ja sen takia kun ajatellaan – mennään vähän vielä taaksepäin siihen ihan alkuun, kun suullinen ja keskitetty ja välitön tuli. Niin siellä oli takana hallituksen esityksessä ajatus siitä, että sen täytyy olla havainnollista ja selkeää. Ja sitten kun siitä mietittiin, että no kenelle se pitää olla havainnollista ja selkeää? Niin kyllähän siitä tulee ymmärtäminen heti. Eivät ne ole itse tarkoituksellisia välineitä, vaan sitten tulee se ymmärtäminen. Ja no kenenkä pitäisi vielä enemmän... Totta kai kaikkien pitää ymmärtää toisiansa.

Mutta koska se gäppi on niin iso sen asiantuntijan ja maallikon välillä, niin silloin on ihan selvää, että se on se maallikko, jonka ymmärrystä siinä katsotaan ja se maallikon oikeudenmukaisuuden kokemus, mitä rakennetaan. Ja sitten kun sanoit tosi hienosti tuon, että kaikki te ammattinen osaavat henkilöt tiedätte ja tuomari nyt ennen kaikkea – tuomarilla on ihan mielettömän upea asema siellä monessakin mielessä – tietää nämä vaiheet ja tietää suurin piirtein, mitä tapahtuu seuraavaksi ja miten todistelu etenee vaihteittain ja muuta. Se on se iso juttu, että jos tuomari keksisi sanoa vaikka ääneen sen. Se voi olla kyllästyttävää avustajien näkökulmasta, koska miksi nyt joka prosessin vaiheen sanottaa, että kaikkihan nyt tietää, mitä seuraavaksi tapahtuu. Todistajia kuullaan sillä tavalla ja tällä tavalla. Mutta sitten taas sille kohteelle, niin se selkeyttää sitä prosessia. Ja meillä on tosi paljon tutkimusta siitä, että se oikeudenmukaisuuden kokemus, mikä tulee sitten kansalaiselle siellä, niin se rakentuu hurjan tuommoisista loppujen lopuksi aika yksinkertaisista paloista. Ja se on juuri se, että pidetään huoli siitä, että se asianosainenkin ymmärtää asian tai huolehditaan siitä. Ja se, että hankalat prosessin vaiheet selkiytetään, sanotaan ääneen, niin se on ihan yksinkertainen ja helppo väline tehdä se.

No toisaalta taas, jos tuomari näkee jossain todistajakuulustelussa, tai kun todistaja tulee sinne, ja itse olen seurannut esimerkiksi Tampereen leveyksillä juurikin useampaakin käräjätuomaria, niin siellä on ollut jo hyvin kauan aikaa sitten sellaisia tuomareita, jotka ovat selkeästi kysyneet todistajalta, että oletteko olleet aikaisemmin todistamistehtävässä, ja kun kuulee, että ei ole ollut, niin sitten on nätisti kertonut, että teitä tullaan kuulemaan tässä ja tässä asiassa ja teille esitetään sellaisia ja sellaisia kysymyksiä. Ja sitten on saattanut vielä sanoa, että kertokaa vaan, mitä olette nähneet tai kuulleet tai havainneet. Ei tarvitse tehdä mitään johtopäätöksiä. Eli tavallaan ihan kunnon stepit sille uudessa itselleen hankalassa tilanteessa. Ja tämä koskee myös asiantuntijatodistajia, ei pelkästään niitä, jotka ovat sattuneet kolaripaikalle tai nähneet jonkun pahoinpitelyn.

Niina:

Hyvä huomio.

Tuula-Riitta:

Eli taas tuli pitkä puheenvuoro sinun kysymykseesi, mutta juurikin se, että siellä huomioidaan nimenomaan kaikki osapuolet. Ja aika pienellä saadaan sitä semmoista yhteistä ymmärrystä jaettua sinne. Se saattaa toisten mielestä tuntua pitkästyttävältä ja voi olla turhaa nimenomaan alan ihmisten kesken.

Niina:

Mutta se pitää kestää.

Tuula-Riitta:

No se pitää kestää. Ja yleensä ne puheenvuorot, jos sanoo vaan, että mikä on seuraava vaihe tai mitä tulee tapahtumaan, niin siitä ei nyt hirveän monta lausetta ole. Mutta sekin on sellainen, että se pitää vaan huomata. Tai haluta tehdä. Sekin on mahdollista, että sitä ei edes halua tehdä. Koska kaikki nämä vaikuttaa siihen ilmapiiriin.

Niina:

Mä mietin vielä tätä erityispiirrettä tuossa oikeussalin kontekstissa ja siinä vuorovaikutuksessa vielä sitä, että... Nyt mä puhun täysin maallikkona viestintään nähden, mutta mä voisin kuvitella, että mitä aiemmin kerroit noista erilaisista vuorovaikutustilanteista, niin niissä saattaa olla... Me yritetään, etsimme yhteisymmärrystä tai tutustutaan tai jotakin, mitä ne nyt ikinä voi olla. Mutta nimenomaan oikeussalissahan on vielä se päämäärä ja funktio sillä koko tilanteella. Mä en ole täällä vaan jutustelemassa. Onko siitä jotain ajatusta? Lyökö se sieltä voimakkaasti läpi? Ja tuleeko siinä ehkä niin kuin... Mä ajattelen itse, että tulee se kiireen tuntu joskus saattaa tulla.

Tuula-Riitta:

Varmaan voi tulla kiireen tuntukin, mutta kyllä siis toi oli niin iso asia, joka oikeastaan oli ihan siinä meidän ihan ensimmäisissä sanoissa, mitä nyt äsken tuossa puhuttiinkaan tämän koko keskustelun alussa, niin oli juurikin se, että heillä on joku tietty syy olla siinä salissa kaikilla osapuolilla. Ja sitten se tekee siitä... Se selittää ja taustoittaa sitä institutionaalisuutta. Mutta toisaalta se tekee myös siitä toiminnasta tavallaan selkeää, että jos sattuisi tietämään, mitä tehtäviä on näillä kaikilla osapuolilla siellä. Ja sen takiahan siellä on niin kuin... Kun sitä yhteistä todellisuutta luodaan siellä salissa, niin eri osapuolilla saattaa olla erilainen käsitys siitä ylipäänsä, että mitä ylipäänsä mitä oli edes tapahtunut. Ja sitähan selvitetään siinä koko ajan. Ja sitä selvitetään ja katsotaan mahdollisimman perusteellisesti.

Ja etsitään argumenttia. Ja toivottavasti kuunnellaan, mitä myös toisella puolella on sanottavana.

Mutta siis se, että jos katsotaan sitä avustajan näkökulmasta, niin avustajan näkökulmahan on tietenkin hoitaa päämiehensä puolesta asioita. Ja hänen ei tarvitse ottaa tiettyjä asioita huomioon.

Hän voi kuunnella esimerkiksi hyvin itselleen tavallaan sillä tavalla yksipuolisesti, että hän voi kuunnella sitä matskua, kaikkea tarjottavaa materiaalia vain siitä näkökulmasta, että mitä sillä tehdään mun päämiehenä.

Niina:

Ai että tuo on raivostuttavaa.

Tuula-Riitta:

Kyllä, joo. Se on hänelle sallittavaa. Ja sitten taas joku syyttäjä, niin se joutuu ottamaan hurjat monet puolet esiin asiasta. Ei pelkästään sitä, mistä hän nyt on omasta mielestään ajamassa asiaa eteenpäin. Eli näiden tavoitteet, näiden tehtävien tavoitteet määrittelee myös sitä viestinnällistä liikkumisaluetta, mitä siinä voi tehdä.

Ja sitten taas, jos ajatellaan edelleenkin sinua käräjätuomarina ja muita upeita tuomareita, jotka olette koko sen keissin katolla. Niin teillä on valtavan iso valta ja voima määritellä kaikkea ja varsinkin ensimmäisenä, koska te aloitatte istunnon. Te kerrotte, missä mennään, jos haluatte kertoa. Ja toisaalta te säätelette sitä vuorovaikutusta kaikkien osapuolien kesken. Ja silloin teillä on siinäkin mielessä hyvin

haasteellinen tehtävä, kun te otatte kaiken siitä, mitä te kuulette ja näette siellä salissa, niin sen materiaalin itsellenne päätöksentekoon varten. Mutta sitten te olette myös prosessinhoitajia.

Eli teille tulee kaksijakoinen tehtävä siinäkin mielessä. Ja nyt kun siellä lisätään vielä tänä päivänä etäoikeudenkäynnit ja videotallenteet ja muita tällaisia asioita. Ja mitkä kaikki vaikuttaa siihen vuorovaikutukseen. Niin kyllähän se puheenjohtaja siellä ensimmäisenä ja tuomari siellä ensimmäisenä on, joka miettii sitä, että mites tämä koko orkesteri ihan oikeasti. Ja kun tiedät, mikä se tavoite on, että meillä on tällainen pahoinpitely. Se pitäisi saada kohtuullisessa ajassa tonne ja tonne ja tonne vaiheeseen. Meillä on näin paljon kuultavia täällä. Ja hallita sitä kaikkea, mutta myöskin huomata puheenjohtajana se, että jos siellä on hikinä todistaja tai pelokas todistaja tai jotain tällaista. Kyllä siinä puheenjohtajan näkökulmasta on hyvin paljon monenlaisia viestinnällisiä haasteita.

Niina:

Tosi hyvä. Ja se johtaakin nimenomaan toi hikinä todistaja tuossa tai itkevä uhri. Niin ne on monesti sellaisia hankalia paikkoja. Nyt puhun tietenkin tuomarille, mutta varmaan muillekin siellä salissa olijolle monella tapaa. Koska silloin tullaan pois siitä tietystä normiraamituksesta ja siitä junan etenemisestä. Ja silloin joudutaan kohtaamaan ihminen.

Tuula-Riitta:

Toisella tavalla.

Niina:

Toisella tavalla. Onko se okei? Vai pitäisikö siinä koko ajan pysyä sellaisen tiukan muodollisuuden takana. Saatko sä kiinni?

Tuula-Riitta:

Saan kiinni. Ja nyt on aika kova kysymys sulta, että pitäisikö pysyä. Tai olisiko toivottavaa jotain toisenlaista. Tätä on hankala sanoa niin, että millä tavalla siinä kannattaisi toimia. Mutta faktahan on se, että kun sä puheenjohtajana huomaat, että jotakin tällaista tapahtuu, ja teillä on pitkiä istuntoja, ja sä olet ehkä nähnyt sitä ihmistä, on se sitten asianomistaja, on se sitten epäilty, no todistajakin on saattanut käydä useampaan kertaan, niin kyllähän siihen pitää reagoida. Ja oikeuspsykologiahän on tosi tosi paljon tutkinut sitä, että jos todistaja on jossain... Siis itse ajattelen niin, että todistaja tietysti... Jos nyt ei puhuta asiantuntijatodistajasta, joka myös voi olla aikamoisessa tunnetilassa, mutta tavallinen kansalainen, joka on nähnyt tai kuullut jotakin... Siellä on ne tunneasiat, jotka sotkevat sitä mielenpainamista ja vastaamista. Ja sitten siellä on tietenkin ihan pelkästään sitä... Tietenkin voi olla tällaisia näitä pelkoefektejä, jos vastaaja on näkyvässä vaikkapa. Ja tosin sitäkin tänä päivänä jo pystytään käsittelemään niin, että pystyy todistamaan niin, että ei välttämättä

tarvitse edes nähdä sitä epäiltyä. Sermin takaa.

Mutta sitten kaikessa näissä se, että todetaan, että nyt ollaan aika isoissa tunteissa tämän todistajan kanssa. Niin kyllähän siinä puheenjohtajan, vaikkei nyt mikään

keittiöpsykologia suurimpi psykologi olisikaan, niin kyllähän puheenjohtaja silloin huomaa, että tätä ei ehkä kannata edes jatkaa, että jotain tälle täytyy tehdä, ja joskus se voi olla tauko. Joskus se voi olla lasi vettä. Joskus se voi olla nenäliina. Tai sitten se voi joskus olla vaikkapa niin, että jos tällainen iso reaktio tulee kesken vaikka nyt todistelun, niin sitten pyytää palaamaan puhumaan taas sellaisista asioista, joista on helpompi puhua. Siis en nyt tarkoita, että ruvetaan muistelemaan menneitä tai lähdetään hakemaan jotain yhteisiä kokemuksia, mutta jos esimerkiksi vaikka syyttäjä on kysymässä jotakin tai avustaja tekemässä tiukkaa vastakuulustelua, niin siinä kohtaa sitten puheenjohtaja voi sitten jo taas puhalttaa pelin poikki, jos huomaa, että nyt se, mitä sieltä... koska siinä haetaan sitä tietoa koko ajan. Tämähän nyt on se, että teillä on syy siellä salissa olemiseen. Siellä haetaan tietoa ja päätöksentekoa varten. Ja jos mietitään, että miten sitä tietoa sieltä sitten kaivetaan, niin viestinnällisesti tietysti peruskohteliaisuudet on aina hyviä. Ja ainakin länsimaisessa kulttuurissa katsekontaktit ja ystävällinen puhe, niin nämähän nyt on ihan... Vähän voi helpottaa sitä tilannetta.

Mutta kyllä sanon, että sitten kun tulee oikein hankala, niin minusta se tauko nyt vaan on ihan järkevää. Tosin olen kyllä kuullut aikoinaan joskus yhden puheenjohtajan Pirkanmaan käräjäoikeudessa sanovan – tosin se oli sovitteluneuvottelu, johon sitten päästiin opiskelijoiden kanssa mukaan – niin hän sanoi niin, että nyt jos tämä homma ei lähde rauhoittumaan, niin puheenjohtaja hermostuu ja se on paha asia. Ja sitten hän ehdotti taukoa. Että hän laittoi itsensä siihen, että puheenjohtaja hermostuu. Minusta sekin oli aika upea, että siinä säilyi kasvot näillä konfliktikavereilla. Ja hän uskalsi ottaa sitten tämän, vaikka se tietysti vitsinä oli. Mutta ihan varmasti vaikutti tilanteeseen.

Niina:

Aivan, laukaisi.

Tuula-Riitta:

Laukaisi tilanteeseen, kyllä. Ja ne ovat haasteellisia tilanteita. Mutta sitten aika on tietysti yksi, että tietysti jos hän näkee, että se on siitä vaan kiinni, että hän haluaa vähän enemmän aikaa siihen, että saa ajatuksensa kasattua, niin sitten pitäisi antaa sitä aikaa.

Niina:

No tosi tärkeää. Tosiaan tuo pisti korvaan, että me haemme. Meillä on siellä tarkoitus. Meillä on tietolähteitä. Me selvitämme asiaa, tilanteita, joista voi olla erilaisia käsityksiä. Tai muuten siellä ei juurikaan oltaisi, jos oltaisi kaikesta samaa mieltä. Mutta sitten tuo, minkä taisitkin sanoa hienosti, että millä keinoilla ja millä tavalla sitä tietoa sieltä kaivetaan tai pyydetään tai kalastetaan esiin, niin siinä varmasti on paljon tehtävissä. Me emme varmaan voida sallia sitä, että kuultava henkilö missä roolissa tahansa, niin lähtisi sieltä jotenkin murjottuna. Vaikka meillä on siellä tehtävä ja päämäärä, niin nämä mitä mainitsit: normaalit kohteliaisuussäännöt, kiittäminen, huomioiminen. Mutta onko vielä muuta, mikä on oikeudenmukaisuuden kokemus? Ja nyt en tarkoita, että onko se vastaaja tai uhri tai todistaja.

Mikä kaikkea sellaiseen vaikuttaa sinun mielestäsi? Painetaan se oikeussalinovi kiinni ja päästään lähtemään. Mikä vaikuttaa siihen, millaisilla fiiliksellä siellä?

Tuula-Riitta:

Lähdetään pois. No sitten tietysti se oikeudenmukaisuuden kokemus koskee ihan kaikkia osapuolia. Puheenjohtaja voi olla tosi tyytyväinen omaan päiväänsä tai sitten miettiä, että vitsi tämä oli taas tällainen. Avustaja voi sitten miettiä samanlailla asioita. Mutta sitten, jos ajatellaan sen kansalaisen näkökulmasta, niin meillä on paljon tutkimusta siitä, että se prosessin kokeminen oikeudenmukaiseksi on itse asiassa hyvin, hyvin olennaista suhteessa jopa lopputulokseen. Ja silloin se tarkoittaa sitä, että siinä on nimenomaan se, että maallikko ymmärtää itseänsä koskevan asian käsittelyn. Maallikko ymmärtää itseänsä koskevan asian ratkaisun, joka tarkoittaa, että se perustellaan hyvin. Ja sitten tietysti maallikolle tulee myöskin sellainen vaikutelma, että hän on päässyt puhumaan sen, hänet on kuultu, ja hän on päässyt puhumaan sen, mitä on halunnut kertoa. Ja kun kaikki nämä palat tulee yhteen, niin sieltä tulee se oikeudenmukaisuuden kokemus. Ja Suomessa vielä haluan sanoa, että meidän järjestelmä on oikeasti todella teidän järjestelmä. Meidän järjestelmä on tosi hyvä ja upea.

Koska meillä on siis tutkitusti kansainvälisesti vertaillen tällainen käsite kuin institutional trust,

joka tarkoittaa sitä, että miten kansalainen uskoo erilaisiin instituutioihin. Ja silloin, kun kansa uskoo instituutioon, niin se tarkoittaa, että se instituution toiminta olisi ennakoitavaa, se olisi läpinäkyvää ja siellä ei olisi ihan hirveästi korruptiota. Ja esimerkiksi poliittinen viestintä ja poliittinen päätöksenteko on tänä päivänä omassa tilanteessaan eikä välttämättä ollenkaan niin korkeatasoisesti institutional trust siinä yhteydessä, mutta tuomioistuimien laitoksessa kyllä. Ja tämä on minusta niin hieno asia, että kun järjestelmä mahdollistaa toiminnan ja te taas, jotka toimitte siellä, niin olette kiinnostuneita siitä,

että miten sitä järjestelmää mahdollisimman hyvin hoidetaan myöskin kansalaisen näkökulmasta eikä

vain sitä omaa tärkeää tehtäväänsä. Niin siitä kombosta ei voi tulla muuta kuin kohtuullisen toimiva. Ja siinä pitää nyt jo sanoa, että esimerkiksi Tuomioistuinviraston nämä mediatuomarit ja teidän upeat nettisivut ja muut, jotka tekee sitä läpinäkyvyyttä ihan myöskin visuaalisella puolella, niin tämä on aika upeaa. Aika hienosti olette hoitanut asioita. Ja kansalainen, jos haluaa tietää asioista, niin sen kuin vaan avaa Internetin ja googlaa hakusanoilla, niin löytää jo aika paljon. Muutenkin kuin Suomi24-matskulla.

Niina:

No se on totta. Paljon on kyllä muuttunut ja kehitystä on tapahtunut. Tuo on ihan totta. Ja just kun käveltiin tänne yhdessä, niin puhuttiinkin tuota, että miten tämä oikeuslivi viestintä onkin näin kuumaa hottia tällä hetkellä. Paljon on varmaan kiitos tuon teidän kirjan, ja sitten sen myötä on tullut haastatteluja ja kirjoituksia ja muuta. Eli ollaan tosi tärkeän aiheen parissa ja ajankohtainen, mutta silti ei sellainen, joka menettäisi merkitystä, vaan tätä jatkossakin pitää pitää pinnalla. Mutta nyt me ollaan puhuttu toki viestinnästä, puhumisesta, mutta kuule, miten se kuunteleminen?

Tuula-Riitta:

Voi, se on liian lempiaihe tähän loppuun. Koska tähän olette valtavassa kuuntelutehtävässä. Kun puhun teistä, niin puhun tuomarista, avustajasta, syyttäjistä ja meistä kaikista, jotka ollaan siellä salissa. Ja kun te keräätte sen kaiken sen oman toimintanne tueksi tulevan informaation kuuntelemalla ja havainnoimalla. Paljon pitää pystyä valmistautumaan, totta kai riippuen siitä, että mikä tehtävä itse kullakin on. Mutta sitten siellä salissa, siellä liikkuu se info, ja sun pitää osata napsia sieltä sellaista tietoa, mikä on sen sun tavoitteen kannalta relevanttia tietoja. Sun pitää pystyä erottelemaan, että mikä tieto on mielipidetasoa, mikä on faktatasoa. Sun pitää kuunnella toista avustajaa, jos olet itse avustajana, että mikä sen toisen avustajan puheissa on havaintoja ja mitkä taas on faktoja, niin kuin tuossa jo sanoinkin. Ja toisaalta, mikä näistä on, mikä on väitettä, mikä on argumentaatiota.

Eli semmoista kielellistä, jatkuvaa prosessointia sen lisäksi, että sä odotat omaa vuoroasi.

Niina:

Aivan.

Tuula-Riitta:

Ja sieltä löytyy sellainen ihan ihana käsite kuin keskustelukuuntelemisen kapasiteetti, josta kerrotaan jossain muussa yhteydessä. Ja siinä teillä juristeilla täytyy olla aika isot mittarit jo valmiiksi. Ja se keskustelukuuntelemisen kapasiteetti tarkoitti sitä, että miten paljon sä pystyt pitämään tietoa

mielessäsi samalla, kun odotat omaa vuoroasi ja heti sen jälkeen osallistumaan keskusteluun.

Toiset pystyvät aika nopeastikin osallistumaan ja noukkimaan keskustelusta siinä aikana, kun on kuuntelijana semmoista, mikä hyödyttää myös sitä omaa. Ja toiset sitten, kun saa sen puheenvuoron, niin ne on ihan, että ei mulla ole enää mitään kysyttävää. Ja tämä on sellainen... tämä on kovaa kognitiivista työtä, ja tässä ihmiset on erilaisia. Mutta se on musta myös sellainen, jota pitäisi nostaa, niin kuin sanoit, niin tosi, tosi, tosi näkyvämpään tilaan. Että siis kuuntelemallahan sä keräät oikeastaan... Se määrittää sitä, että mitä sä teet. Että miten sä viestit siellä salissa. Ja jos se kuunteleminen jää vähän huonoksi, niin sitten voi olla, että sä olet missannut jo pari juttua. Mutta se, mikä tästä on iso seuraus, on se, että sehän on valtavan kuormittavaa, että pitkien istuntojen jälkeen olette varmaan aika puhki siellä kaikki, kun tuutte pois. Että se on todella kuormittavaa. Ja nyt se taas takaisin pallo sinne tuomarille. Tuomarin kuuntelemista ollaan paljonkin tutkittu Sanna Ala-Kortesmaan kanssa. Ja siitä löytyy sitten esimerkiksi Oikeuslehdessä, ja eri tieteellisistä artikkeleista löytyy ihan suomalaista aineistoa. Ja se on vaativa asiantuntijatehtävää, mutta se on myöskin äärimmäisen vaativa viestintätehtävä teille kaikille.

Niina:

Supermielenkiintoista. Tästä voisi jatkaa vaikka kuinka kauan. Sinua on ilo kuunnella, Tuula-Riitta. Kiitos käynnistä meidän podcastissa.

Tuula-Riitta:

Kiitos. Kiitos, Niina.

Miesääni:

Tämä oli Tuomarilla on asiaa -podcast.

Lisää tietoa Tuomioistuinlaitoksen toiminnasta löydät osoitteesta tuomioistuimet.fi.

(Musiikkia)